

VU Research Portal

Kinderen met een licht verstandelijke beperking in het passend onderwijs

Bexkens, A.; Petry, Katja; Graas, D.; Huizinga, M.

published in

Zorgbreed

2018

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Bexkens, A., Petry, K., Graas, D., & Huizinga, M. (2018). Kinderen met een licht verstandelijke beperking in het passend onderwijs: visie op ondersteuning in de klas. *Zorgbreed*, 15(3), 8-14.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Kinderen met een licht verstandelijke Een visie op M-decreet

Zowel in Vlaanderen als in Nederland zijn de voorbije jaren beleidswijzigingen ingevoerd die uitgaan van het idee dat ook kinderen met specifieke onderwijsbehoeften een zo goed mogelijk passende plek in het regulier onderwijs geboden zou moeten worden. In Vlaanderen kent men het M-decreet en in Nederland het Passend Onderwijs. Zowel het M-decreet als de Wet op het Passend Onderwijs gaan zonder meer uit van de positieve uitwerking van inclusief onderwijs, waarbij ook kinderen met specifieke onderwijsbehoeften zo veel mogelijk naar het regulier onderwijs gaan. Het is echter de vraag of dit voor alle leerlingen het geval zal zijn. Kinderen met een licht verstandelijke beperking (LVB) hebben door hun problematiek – zoals een beperkt sociaal aanpassingsvermogen – een grote ondersteuningsbehoefte. Daarnaast is deze behoefte ook nog eens moeilijk herkenbaar. Vanwege hun beperkte aanpassingsvermogen levert meedoen in het inclusief onderwijs voor de meeste kinderen met een LVB problemen op, tenzij het de leerkracht en school lukt goed bij het ontwikkelingsniveau van deze leerlingen aan te sluiten. Dit is een grote uitdaging door de steeds heterogener wordende klassen. Opvallend genoeg ontbreekt een gedegen en beargumenteerde visie op adequate ondersteuning van deze leerlingen in het reguliere onderwijs. In dit artikel, waarin we de Vlaamse en Nederlandse situatie naast elkaar leggen, geven we een aanzet voor een visie op ondersteuning.¹

In Vlaanderen is het decreet betreffende Maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, het 'M-decreet', sinds september 2015 van kracht. Het M-decreet bepaalt dat elke reguliere school een zorgbeleid uitbouwt en redelijke aanpassingen implementeert, in samenwerking met centra

voor leerlingenbegeleiding (CLB). Hiermee wordt in drie fasen een visie vastgelegd op hoe een zorgbeleid eruit moet zien. Vanaf september 2018 gaat een nieuw decreet leerlingenbegeleiding in². De school is met dat decreet verplicht om een beleid op leerlingenbegeleiding uit te werken en te implementeren. Indien in de beslisboom in fase 2 van het zorgcon-

1 Een deel van dit artikel is gebaseerd op Huizinga, M., Graas, D., & Bexkens, A. (Red.) (2017). Kinderen met een licht verstandelijke beperking in het passend onderwijs: visie op ondersteuning in de klas. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

2 Met dank aan Natalie Tielens, VCLB Kempen, voor het aanleveren van documentatie over het nieuwe decreet Leerlingbegeleiding en de rol van het CLB in Vlaanderen.

Dr. Anika Bexkens – GZ-psycholoog in opleiding tot klinisch psycholoog bij GGZ Delfland en universitair docent ontwikkelings- en onderwijspsychologie aan de Universiteit Leiden

Dr. Katja Petry – universitair hoofddocent pedagogische wetenschappen aan de KU Leuven

Dr. Dorien Graas – lector Jeugd bij het Kenniscentrum Gezondheid en Welzijn, Hogeschool Windesheim

Dr. Mariëtte Huizinga – universitair hoofddocent onderwijsneurowetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam

bepierking binnen het regulier onderwijs en Passend onderwijs

tinuüm een handelingsgericht diagnostisch traject is doorlopen, kan de leerling op indicatie onderwijs krijgen in een speciale school (het buitengewoon onderwijs). Ouders kunnen dan ook nog kiezen voor gewoon onderwijs waarbij de leerling een individueel aangepast curriculum volgt.

In Nederland werd de wet op Passend Onderwijs in augustus 2014 ingevoerd. Binnen deze wet staat omschreven dat de school verantwoordelijk is voor het

verzorgen van een passende onderwijsplek. Het speciaal onderwijs blijft bestaan voor leerlingen die meer nodig hebben dan geboden kan worden in het regulier onderwijs. Hoewel het passend onderwijs daarmee niet hetzelfde is als inclusief onderwijs, wordt de reguliere klas wel heterogener, en daarmee verwacht inclusiever te zijn. Het verschil met het M-decreet is dat de school in Nederland, of eigenlijk het regionale samenwerkingsverband waar de school deel van uitmaakt, de vrijheid krijgt om een eigen zorgstructuur op te zetten om het onderwijs passend te maken. Er is geen algemeen omschreven visie vanuit de overheid geformuleerd waar deze zorgstructuur aan moet voldoen. Een ander verschil is dat in de Vlaamse situatie scholen samenwerken met een centrum voor leerlingbegeleiding en deze betrokkenheid geen kosten met zich meebrengt voor leerling, ouders of school.

■ LVB: definitie en onderwijssituatie

Een licht verstandelijke beperking (LVB) wordt internationaal gedefinieerd door een significante beperking in de intellectuele vermogens in combinatie met beperkingen in het praktisch, conceptueel en/of sociaal aanpassingsvermogen (Schalock et al., 2010). Hierbij wordt vaak een IQ-grens van 70 of lager aangehouden (twee standaarddeviaties onder het gemiddelde). Jongeren met een zwakbegaafd niveau (IQ tussen 70 en 85) met aanzienlijke (sociale) aanpassingsproblemen profiteren van hetzelfde type ondersteuning, terwijl de mate van beperking veeleer wordt bepaald door het beperkte aanpassingsvermogen dan door het IQ (zie ook DSM-5). Om deze reden worden in Nederland kinderen die functioneren op zwakbegaafd niveau, en tevens problemen ervaren in het aanpassingsvermogen ook tot de LVB-groep gerekend (Hoekman, 2015). Zo'n 30 tot 40 procent

van de jeugdigen in deze groep voldoet aan de criteria van een psychiatrische stoornis (Dekker & Koot, 2003). Het betreft dus een omvangrijke groep jeugdigen, die door bijkomende problematiek een grote behoefte aan zorg heeft. In Nederland betreft het ongeveer 29.000 kinderen en jongeren (Stoll, Bruinsma & Konijn, 2004) die onderwijs kregen binnen regulier of speciaal onderwijs. Met de invoering van passend onderwijs is de verwachting dat het aantal LVB-leerlingen binnen het regulier onderwijs zal toenemen. Toegang tot speciaal onderwijs wordt binnen elk samenwerkingsverband van scholen bepaald.

In Vlaanderen was de groep kinderen en jongeren met een LVB tot de komst van het M-decreet een duidelijk onderscheiden groep die toegang had tot speciaal onderwijs type 1, een onderwijstype specifiek bestemd voor deze leerlingen. In schooljaar 2014-2015 liepen 16.720 leerlingen school in dit onderwijstype (Departement Onderwijs, 2015). Dit onderwijstype werd door het M-decreet echter opgeheven. Leerlingen met een LVB kunnen sindsdien terecht in een nieuw onderwijstype, type basisaanbod. Dit onderwijstype is bestemd voor kinderen voor wie de zorgbehoeften dermate hoog zijn en voor wie al tijdens het regulier kleuteronderwijs (vanaf de leeftijd van 2,5 jaar) of tijdens het regulier lager onderwijs aantoonbaar blijkt dat de vereiste aanpassingen, ofwel disproportioneel, ofwel onvoldoende zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te kunnen blijven meenemen in een reguliere school. Zoals blijkt uit de omschrijving richt dit type zich op een heterogene groep leerlingen waaronder zwakbegaafde leerlingen, leerlingen met een LVB en leerlingen met een leerstoornis (dyslexie, dyscalculie, etc.). Door deze wijziging van type 1 in type basisaanbod zijn leerlingen met LVB in Vlaanderen een eigen plaats kwijt en is er mogelijk een verlies van specialistische kennis en ondersteuning.

■ Leerlingen met LVB in het inclusief onderwijs: een uitdaging

Meedoen is voor iedereen een levensbehoefte. Het meedoen van zorgleerlingen in het onderwijs is decennialang een bron van zorg geweest voor ouders, opvoeders én overheid. De vraag of inclusief onderwijs beter is voor de totale ontwikkeling van alle leer-

Vanwege hun beperkte aanpassingsvermogen levert meedoen in het inclusief onderwijs voor de meeste kinderen met een LVB problemen op

lingen, en dus ook van de zorgleerlingen, is hierbij cruciaal. Op het eerste gezicht lijkt het inclusief onderwijs een adequate oplossing voor het terugdringen van de groei van het aantal kinderen dat in het speciaal onderwijs terecht komt en in Nederland de enorme kosten van de leerlinggebonden financiering (de 'rugzakjes'). Er kleeft echter een gevaar aan wanneer er weinig specialistische kennis en zorgbegeleiding is. De meeste leerkrachten hebben een duidelijke ondersteuningsbehoefte met betrekking tot het omgaan met de specifieke problematiek van kinderen met LVB. Om tot leren te komen dienen voor een leerling met LVB zowel de klas als de lesstof gestructureerd, overzichtelijk en voorspelbaar te zijn. Hierin wordt voorzien in het speciaal onderwijs door middel van kleine klassen, gestructureerde lessen en voorspelbare dagprogramma's. Het M-decreet en het passend onderwijs hebben echter tot doel dat zoveel mogelijk leerlingen met een beperking niet meer naar het speciaal onderwijs gaan, maar meedraaien binnen het inclusief regulier onderwijs.

In dit kader is het van het grootste belang om goed na te denken over de wijze waarop de elementen die onontbeerlijk zijn voor het leerklimate van een kind met LVB gewaarborgd kunnen worden in grotere, heterogenere klassen. Dat vraagt om zorgvuldigheid, deskundigheid en een stevige (pedagogische) visie op de uitgangspunten van onderwijs op maat. Hierbij gaat het vooral om passende ondersteuning voor de leerlingen met LVB, hun ouders én hun leerkrachten.

■ Visie op ondersteuning van kinderen met een LVB in het inclusief onderwijs

Het centrale punt van de visie op ondersteuning van kinderen met LVB in het regulier onderwijs, waartoe dit artikel een aanzet geeft, is de rol die de leerkracht speelt. Voor zowel de Vlaamse als Nederlandse situatie geldt dat juist met de toename van heterogeniteit

**Meedoen is voor iedereen
een levensbehoefte.**

tussen leerlingen in het regulier/gewoon onderwijs het nog belangrijker wordt dat leraren instrumenten krijgen aangereikt om sneller en beter onderwijs op maat te kunnen bieden aan deze specifieke doelgroep. In de Vlaamse situatie geldt daarnaast nog dat sinds de invoering van het M-decreet de tijd dat leerlingen met LVB onderwijs kunnen volgen in het speciaal/buitengewoon onderwijs, type basisaanbod, beperkt is tot twee jaar waarna ze terugkeren naar het reguliere onderwijs.

Het is daarom van groot belang om te komen tot een basis voor een haalbare en hanteerbare aanpak om kinderen met LVB de begeleiding en zorg te kunnen bieden die zij zo nodig hebben om zich op een positieve manier te kunnen ontwikkelen. Een aanpak die jeugdhulp en onderwijs weet te verbinden: waarin rekening gehouden wordt met verschillen tussen kinderen, waarin de participatie van ouders als medebepalende factor wordt gezien en waarin de professionaliteit van de hulpverlening aan de basis van het onderwijskundig handelen staat. In Vlaanderen wordt hieraan gewerkt door CLB en het onderwijs is het gezamenlijke Prodia project. Binnen Prodia is een diagnostisch protocol ontwikkeld voor verstandelijke beperking en zwakbegaafdheid, dat binnen elke fase van het zorgcontinuüm beschrijft hoe de diagnostiek vormgegeven kan worden. In Nederland ontbreekt een dergelijk protocol.

De hieronder gepresenteerde visie op de begeleiding van kinderen met LVB in het inclusief onderwijs is gestoeld op drie aandachtspunten: de vraag naar verbetering in signalering en differentiatie van leerproblemen en problemen in het sociale aanpassingsvermogen, het dilemma van gesegregeerd versus inclusief onderwijs, en de participatie van zorgleerlingen in de samenleving (sociale inclusie). Concreet bevat de visie drie pijlers:

1. de vroegsignalering van problemen,
2. de waarborging van de positieve leer- en sociaal-emotionele effecten van inclusief onderwijs en
3. het zeker stellen van sociale participatie in de klas en daarbuiten.

Hieronder worden de drie pijlers nader uitgewerkt.

1. Vroegsignalering van problemen

Een belangrijke oorzaak voor het ontstaan van problemen bij kinderen met LVB is overvraging, waarvan sprake is als onderwijs én de sociale situatie niet goed aansluiten bij hun niveau. De kans op het ontstaan van problemen is groot, omdat aan de buitenkant niet te zien is of een leerling functioneert op het niveau van een LVB. In een grote en steeds heterogener wordende klas is de kans groot dat de leerkracht overvraging van leerlingen met een LVB niet goed of op tijd signaleert. Het is daarom van belang dat vroegsignalering van problemen plaatsvindt. Het op zo jong mogelijke leeftijd herkennen en erkennen van de ondersteuningsbehoefte van een leerling is hier de cruciale schakel. Immers, hoe eerder de signalering van problemen, hoe eerder gestart kan worden met ondersteuning op maat.

De wijze waarop problemen gesignaleerd worden is in Vlaanderen en Nederland anders georganiseerd. Om de ontwikkelingskansen van leerlingen met een zorgvraag te optimaliseren wordt in de leerlingbegeleiding in Vlaanderen gewerkt met een continuüm van zorg dat bestaat uit een opeenvolging van fasen in de organisatie van de onderwijsomgeving. In de eerste fase, de fase van brede basiszorg, maakt de school door middel van een goed uitgebouwd zorgbeleid een leeromgeving mogelijk die tegemoetkomt aan een diverse groep leerlingen binnen het gemeenschappelijk curriculum. In de tweede fase, de fase van verhoogde zorg, biedt de school extra maatregelen aan leerlingen bij wie ongerustheid over de leerontwikkeling ontstaat zodat de gestelde leerdoelen toch bereikt kunnen worden. In beide fasen speelt het zorgteam van de school een belangrijke rol. Als deze zorg op school niet volstaat start het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)³ in een derde fase, de fase van uitbreiding van zorg, een handelingsgericht

³ Een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) bestaat uit een team van artsen, verpleegkundigen, psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers. Elke erkende school in Vlaanderen werkt samen met een CLB. Ouders, leraren, directies, kinderen en jongeren zelf kunnen hier terecht met vragen over leren

diagnostisch traject. In een laatste fase kan de stap naar een individueel aangepast curriculum gezet worden. In deze fase heeft het CLB-team de regie in handen. De rol van ouders staat expliciet beschreven in het M-decreet, dat vertrekt vanuit de principes van handelingsgericht werken. Eén van de principes, met name het principe 'leerkrachten en ouders doen ertoe' verwijst expliciet naar het belang van partnerschap met en inspraak van ouders.

In Nederland heeft decentralisering plaatsgevonden en kan elk regionaal samenwerkingsverband van scholen zelf bepalen welke zorgstructuur wordt opgezet en hoe het passend onderwijs vormgegeven wordt. Veel scholen werken met intern begeleiders die leerkrachten kunnen ondersteunen bij het vormgeven van extra instructiemomenten of ondersteuning in de klas. Daarnaast zijn korte lijnen met de schoolpsycholoog⁴ nodig. Die kan naast de leerkracht staan en met behulp van coaching van leerkrachten (consultatieve leerlingbegeleiding) of handelingsgerichte diagnostiek helpen om de ondersteuningsbehoefte van leerlingen met LVB in kaart te brengen. In overleg met ouders wordt een zogenaamd ontwikkelingsperspectief opgesteld. Een belangrijke kanttekening is dat voor uitvoering van het ontwikkelingsperspectief geen toestemming van de ouders nodig is. Hiermee hebben ouders volgens de Nederlandse Wet op het Passend Onderwijs minder zeggenschap gekregen. Zorgvuldigheid is daarmee een voorwaarde voor de uitvoering (PO-Raad, 2013).

Bij het diagnostisch traject gaat het niet om het passen van een mal op een kind, maar om een nauwkeurig oog voor de individuele verschillen tussen kinderen. Met analyse van de sterktes en zwaktes van een leerling wordt inzicht verkregen in de mogelijkheid om compenserende factoren (sterktes) in te

Om tot leren te komen dienen voor een leerling met LVB zowel de klas als de lesstof gestructureerd, overzichtelijk en voorspelbaar te zijn

zetten bij de ondersteuning. Door middel van nauwkeurige screening op conceptueel, sociaal en praktisch gebied kan een vermoeden van problematiek al dan niet worden bevestigd. Aanvullend wordt gekeken naar de omstandigheden van de leerling, de leer geschiedenis en het leerproces. Bij het diagnostisch proces is tweerichtingsverkeer tussen de diagnosticus en de ouders en de leerkracht daarom onmisbaar. Zij kunnen belangrijke informatie geven over mogelijke andere redenen voor het huidige waargenomen niveau van (onder)presteren. In Vlaanderen werden deze principes in het kader van het Prodia-project uitgewerkt tot een Specifiek Diagnostisch Protocol Zwakbegaafdheid en Verstandelijke Beperking (Prodia, z.d.). In dit protocol worden er voor elke fase van het zorgcontinuüm handvatten voor diagnostiek en interventie aangereikt.

Bij het beschrijven van de problematiek verdient zorgvuldig woordgebruik alle aandacht. Immers, alleen dan kunnen zo nauwkeurig mogelijke handelingsadviezen voor de leerkracht worden gegeven, afgestemd op de individuele kenmerken van een leerling. Om wederzijds draagvlak te creëren is ook op dit terrein tweerichtingsverkeer met de leerkracht en ouders een voorwaarde. Samen wordt de discussie gevoerd over de aard van de adviezen, het niveau waarop ze worden ingezet, maar vooral ook over de wijze waarop ze zullen worden uitgevoerd. De schoolpsycholoog (Nederland), het CLB-team (Vlaanderen) en het zorgteam van de school kunnen in deze discussie een informerende en mediërende rol spelen. Indien nodig kan de leerkracht via coaching vaardigheden ontwikkelen om tegemoet te komen aan specifieke behoeften van leerlingen met een LVB. Dit laatste vraagt van de schoolleiding de zorg voor een veilig en open schoolklimaat waarbinnen nauw samenwerken tussen de leerkracht met andere onderwijs- of zorgprofessionals de norm is.

en studeren, schoolloopbaanbegeleiding, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg.

4 Een schoolpsycholoog is in Nederland een postacademische graad voor psychologen en (ortho)pedagogen die werken op het snijvlak van zorg en onderwijs. Het werkterrein van de schoolpsycholoog strekt zich uit over de volle breedte van individuele (leer)problematiek tot en met het (mede) bepalen van bovenschools beleid. Deze term zal in dit artikel worden gebruikt als aanduiding voor behandelaar.

2. Positieve effecten van inclusief onderwijs waarborgen

Vaak genoemde potentiële voordelen van inclusief onderwijs zijn dat heterogeniteit in de klas leerprestaties bevordert en dat leerlingen leren omgaan met diversiteit zoals die in de maatschappij voorkomt. Het optreden van deze positieve effecten op leervorderingen en sociaal-emotionele ontwikkeling hangt onder andere af van de mate waarin de leerkracht het nut van inclusief onderwijs inziet en zich vaardig genoeg voelt om les te geven aan leerlingen met LVB in een inclusieve klas. Het vertrouwen in de eigen vaardigheden is een belangrijke voorspeller voor het inzetten van effectieve onderwijsstrategieën gericht op kinderen met een beperking. Daarnaast is het gebrek aan dit vertrouwen een voorspeller voor burn-out klachten bij leerkrachten waarvan verwacht wordt les te geven aan heterogenere klassen (Boyle, Scriven, Durning, & Downes, 2011; Brownell & Pajares, 1999; Sharma, Loreman & Forlin, 2012; Talmor, Reiter, & Feigin, 2005).

De manier waarop onderwijsprofessionals denken over leerlingen heeft invloed op hoe zij met leerlingen omgaan. Om de positieve effecten van inclusief onderwijs goed te kunnen waarborgen is naast het professionaliseren van leerkrachten met betrekking tot het lesgeven aan steeds heterogenere klassen ook een mentaliteitsverandering nodig. Hierbij is het van belang dat onderwijsprofessionals bewust worden gemaakt van de inclusiegedachte. Gedachten zoals ‘Wat kunnen wij doen zodat deze leerling wel in ons onderwijs past?’ worden dan het uitgangspunt. Scholing van teams en individuele onderwijsprofessionals of leerkrachten is hiervoor de aangewezen weg. Daarnaast is voorlichting aan ouders essentieel. De inclusiegedachte moet immers bij hen ook aanwezig zijn. Op deze manier kan de relatie tussen de leerkracht, ouders en leerlingen optimaal worden benut.

De leerkracht is de spil van het netwerk rondom de leerling. Daarom is het noodzakelijk om een goed beeld te krijgen van zijn of haar ondersteuningsbehoefte, waarbij aandacht wordt besteed aan wat hij of zij nodig heeft van met name de school en de ouders. In Vlaanderen staat de schooldirectie samen met het zorgteam in voor de uitbouw van een kwalitatief zorgbeleid waarin een antwoord op boven-

**Meedoen is voor iedereen
een levensbehoefte.**

staande vragen geboden kan worden. In Nederland begeleidt de schooldirectie inclusie, in samenspraak met de schoolpsycholoog. Deze kan helpen bij het vernieuwen van beleid om kwaliteit te verhogen. Hierbij moet er aandacht zijn voor de schoolstructuur: is deze optimaal georganiseerd om inclusief onderwijs mogelijk te maken? Aanpassingen in de schoolstructuur kunnen liggen op het gebied van de verkleining van klassen, het instellen van ondersteuningsgroepen, het aannemen van extra – volledig bevoegde – leerkrachten ten behoeve van individuele ondersteuning.

Expertiseontwikkeling van onderwijsprofessionals is cruciaal. Dit moet niet alleen op de beleidsagenda staan, maar op de agenda van de dagelijkse praktijk binnen een school. Ten slotte, om inclusief onderwijs een serieuze kans te geven is het van belang dat er een einde komt aan de cultuur om scholen af te rekenen op basis van hun uitstroomresultaten.

3. Sociale participatie in de klas en daarbuiten zeker stellen

Inclusief onderwijs, waarbij kinderen met een beperking en kinderen zonder beperkingen samen naar dezelfde school in hetzelfde gebouw gaan, kan de [onderlinge] sociale participatie van alle kinderen bevorderen. De leerling met een LVB kan zich voorbereiden op zijn of haar leven in de maatschappij. Hij of zij kan in een beschermde omgeving oefenen in de omgang met anderen. De andere leerlingen worden eveneens voorbereid op hun leven in een maatschappij die nu eenmaal divers is en waar zij, in hun buurt of op hun werk, te maken zullen krijgen met mensen die ‘anders’ zijn. Met het aanbieden van inclusief onderwijs krijgt de school de kans om rolmodel te zijn. Een omgeving waar verschillen tussen mensen ‘normaal’ zijn en dikwijls een verrijking onder het motto ‘*celebrate diversity*’. Scholen worden een plaats waar alle betrokkenen, in een beschermde omgeving, kunnen leren om inclusief te denken en met elkaar om te gaan. Dat zal het denken in de omgeving van alle

leerlingen van de school (hun familieleden, hun buren, etc.) over mensen die ‘anders’ zijn beïnvloeden en de verkokering van ons onderwijssysteem minder vanzelfsprekend maken. Het slagen van inclusief onderwijs vraagt van alle betrokkenen dat zij niet alleen bereid zijn, maar zich ook daadwerkelijk inzetten om een inclusief klimaat te bewerkstelligen. Want ondanks het feit dat participatie het streefdoel van inclusief onderwijs is, is de inclusieve werkelijkheid nog steeds ver weg: kinderen met een LVB hebben minder vrienden, minder sociale interactie en zijn vaker eenzaam.

In zowel Vlaanderen als Nederland ontbreekt nog een duidelijke visie op hoe integratie in de klas en daarbuiten bevorderd kan worden. Het blijven zoeken naar balans tussen het aan de ene kant werken met individuele leerdoelen, terwijl aan de andere kant de sociale integratie van het kind in de klas gewaarborgd blijkt is niet eenvoudig. Daarnaast is een positieve attitude van de leerkracht op het inclusief onderwijs hierin essentieel. Voorwaarde daarvoor is de bereidheid van de school om zich voor inclusief onderwijs in te zetten met leiderschap en visie. Inclusief onderwijs vraagt vanzelfsprekend aanpassingen in de schoolstructuur (bijvoorbeeld het lesprogramma, de omvang van de klas en het klassenklimaat). Van groot belang is de samenwerking tussen betrokkenen: leerkrachten, ouders (niet alleen de ouders van de leerling met een beperking), de leerlingen, de buurt, andere hulpverleners. Het vraagt doorzettingsvermogen als er problemen ontstaan die afstemming en oplossingen vragen. Als dit echter lukt, dan is er enorme winst behaald. Natuurlijk zullen er leerlingen met een LVB zijn voor wie een dergelijke omgeving niet de meest gewenste is. Voor die kinderen kan naar alternatieven gezocht worden.

Conclusie

Het Vlaamse M-decreet en de Nederlandse Wet Passend Onderwijs kennen veel overeenkomsten, maar ook verschillen. De rol van ouders staat bijvoorbeeld veel explicieter beschreven in het M-decreet, en het zorgcontinuüm biedt meer kansen voor onderwijs op maat voor kinderen met een LVB dan de manier waarop de huidige samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs in Nederland is geregeld. De centrale rol van

de gemeenten en de samenwerking van onderwijs met andere sectoren zoals jeugdhulp is dan weer een sterkte van het Nederlands systeem. Ondanks deze stappen in de richting van meer inclusie voor leerlingen met een LVB, zijn er in beide landen nog uitdagingen die opgelost moeten worden om het inclusief of passend onderwijs aan kinderen met LVB een succes te maken. De hier gepresenteerde visie biedt duidelijke handvatten voor een zo goed mogelijke ondersteuning van kinderen met een LVB in de klas.

Bronnen

- Dekker, M., & Koot, H.M. (2003). DSM-IV Disorders in Children With Borderline to Moderate Intellectual Disability. I: Prevalence and Impact. *Journal of the American Academy of Child, 42*, 915- 922.
- Hoekman, J. (2015). *Handreiking vroegsignalering van een LVB*. Utrecht: Landelijk Kenniscentrum LVB.
- Huizinga, M., Graas, D., & Bexkens, A. (Red.) (2017). *Kinderen met een licht verstandelijke beperking in het passend onderwijs: visie op ondersteuning in de klas*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Schalock, R.L., Borthwick-Duffy, S.A., Bradley, V.J., Buntinx, W.H.E., Coulter, D.L., Craig, E.M., Yeager, M.H. (2010). *Intellectual disability: Definition, classification, and systems of supports*. Washington: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.
- Stoll, J., Bruinsma, W., & Konijn, C.T.M. (2004). *Nieuwe cliënten voor bureau jeugdzorg?: jeugdigen met meervoudige problemen waaronder een lichte verstandelijke beperking en instrumenten voor herkenning en signalering*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, zie ook Dossier Licht Verstandelijk Beperkte Jeugd NJI (z.d.). Opgehaald op 1 december 2015 van <http://nji.nl/Licht-verstandelijk-beperkte-jeugd-Probleemschets-Cijfers>
- Passend Onderwijs in het kort (z.d.). Opgehaald op 18 mei 2015 van www.passendonderwijs.nl/over-passend-onderwijs/in-het-kort/
- PO-Raad (2013). *Ontwikkelingsperspectief in het basisonderwijs*. Opgehaald op 5 januari 2016 van <https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2014/04/Ontwikkelingsperspectief-in-het-basisonderwijs.pdf>
- Prodia (z.d.) Opgehaald op 18 januari 2017 van <http://www.prodiagnostiek.be/sites/default/files/Protocol%20zwakbegaafdheid%20en%20verstandelij->